

ادبیات عمریه و تجریدی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

جلد : ۵

سنه : ۲ ۵ محرم ۱۳۳۷ جمعه ایرتسی ۱۲ آشرین اوله ۱۹۱۸ نومرو — ۸۹

اسلامیت مانع ترقیمیدر ؟

(۸۸ نومرو اولی نسخہ مازدن مابند)

بیوک برتصالب اقوام وقوع بولدی . اسلام لایور توارنده قوملر بالکمیا قارشیدرلدی . آره یه قان علاقه سیله دکل فکر واعتقاد ، غایه وحس اتحادیه تشکل ایتش برمت کلدی . ایشته موسیو . آرنه‌ست ره‌نان بوانقلابات خالقہ بی کورہ بیور . اللهه تاند اولانی الله ، فیصرہ عائد اولانی فیصرہ ویر مآلندہ کی حدیث میسوی به استناداً ره‌نان باطنی ایلہ جسمانی بی آییرمق اعتباریلہ مسیح مفروضہ بیوک بر معجزہ عطف ایدیور . جسمانی بی باطنیدن آییران ابتدا مسیح مفروض اولمش . بناء عالیہ جسمانی ایلہ باطنی قارشیدیران محمد ؛ ره‌نانجه برمرئجه‌در ؛ عیسائیک بویوک اثرینه قارشیکلشدز . ایشته بروکا بناء درکه دنیائیک هر برنده اسلامیت انحطاطه اوغریور . . . حسیات دینیہ دن کلباً مجرد ایدرک سولطہ عالم که باطن اساساً ماده نام وجود اولدیفندن آریابند اولمق شیمه جدیت ایلہ قابل تألیف اوله‌ماز . اصل الاصول مسئله جسمانیہ در ، مادیہ در ، حقیقہ در . باطنیات مسئله مدہشہ طاقبتی اولانجه عریانانغی ایلہ تلقین وتعلیم ایتماکک ایچون اهلی طرفندن استیجساناً قبول اولونمشدز . تکرار ایدلم اصل . دنیادر . محمدانی بر دنیا دینی تدوین ایتشدز . مفروض میسی ایسه آنی ترک ایلہ سماوات مخیلاده بالکشا اولمشدر . بناء عالیہ باطنی ایلہ جسمانی بی تفریقده ره‌نائیک کوردیکی معجزہ . اگر صحیح ایسه براستدر اجدق بشقه برشہ دکلدز . اوت ! اسلامیت هم بردین ، هم ده برحالت جسمانیہ واجتماعیہ . یعنی برملیت کونیہ در ، علائق عرقیہ نیک فوقنده براخوت بشریہ در . لکن مع التأسف یاکاش آکلاشامشدز . بوجهتلر اسلامیتله دینی محاکمه ، ابن رشد فلسفه سنه کوزل وبویوک برجلد حصر ایدن مؤرخلک مظهر تنبئی اوله مامشدز .

سلفده اسرار دولت

ایچنده بولندیغمن صوك حرب مناسبتیله حكومت حاضرده نخذ اولنان وجدیر تقدیر بولنان تدبیر عمره سی اوله رق محافظه ایلیله کان اسرار استدا اولور سرر مهمه لك افشاسندن طولانی لك بویوك ضررله گرفتار اولدیغمن انكار قبول ایتمه قیبتندندره صحائف ماضیه تاریخچه منری آچقه لزوم یوق . شو کچن بالغان حربی مناسبتیله دوچار اولدمن بوزغ نلقار هر اون شو لك بویوك اغزیننه دوشمبور، مجلس وکلانك الك مهم مذاکرانی درحال جایی بازارده دولاشمبور میدی! او دولاشیش، بو دوشوش هر کسك قره معنویه سی قیور . او ورین حکومته برابر افراد اهالی بده خوف و هراس الفا ایلمیور میدی؟ بونه دندیر؟ شبهه سز اسراری محافظه بی بیلمه یگمزدن و استخدا ایتدیگمن مأمورلری کتوم اولانلر میانندن انتخاب ایلمه یگمزدن دکلای؟

واتما اسکیدن بوتون مأمورین حتی مجلس خاصه مأمور اولانلر بیله یمن ایتدیریلیوردی . فقط اکثریتی بوش بوغاز، چوغی ده اسراردن اولان شیلرله اولمایانلری تفرقندن عاجز اولدیغی ایچون افشا ایلدکاری سوزلردده قبل وقال آرتیوردی. حق بر آرماق ایش اورایه قدر وارمشدی که مجلسک هر اجتماعی بیله کشاد ابدلك اصول انخذ اولدی. مع مافیه بینه هر شو، سویلندی طوردی. شمعی تاریخمك کلدی کوزل شوپله بر صحیفه سی آچلم اورادن بر پارچه اوقوپالم : « سچینو علی امورکم .. » حدیث شریفه اتباعاً هر مجلس مشورت عقبنده سرار دولتك کتم اولمسی طرف صدر اعظمین تنبیه و توصیه اولنور و بعضاً دخی یمن ایتدیریلر ایکن بینه ایچلرندن بعض بوش بوغازلر کتم اسرار ایده میهرک صورت مشاررینی شرکابو کا نقل و اظهار ایده کلدیکندن دولتك روح اضافیسی مقامنده اولان مرام مکتومی اهدانك معلومی اولوب ایشته روسیه ایچیسنك مجرد تدارکاته میدان ویرمه لك ایچون برمنوال محرد برایکی کون ظرفنده جواب قطعی ایسته می دخی بعض اهل مشورتك کشف راز اتمسینه دولت علیه لك مقصد خنسی شایع ارمقندن نشئت ایتمش بر کیفیت اولدیغی طرف صدر عالیدن معروض عتبه شیریاری قلنمقله اسرارك محافظه سی ایچون خطهاون صادر اولمشدر [۱]

خطهاون شودر :

بم وزیرم

غیری بو دشمنك جوابنه مامشات محذوی درکار و اولمز دینلده که سفر نحق ایدر . نه تدبیر اولورسه بینه عرض ایده سلك. بن سزه هزارکره یازدم اولور اولماز مقرله سی داخل مشورت ایتدیرمه لك دیو آخر کار ایش عیان اولدی . بزم دولتمزك یادکارلری دول نصارامك رجائلی کی دولتمزه خیرلو دکلردر ظاهرده مجلس شوراده اولان جوابلری مجموعی شایع ایتمشدر ، شمعی نه کونه تدبیره محتاج و رسوم ایاجی نه جواب ویرلمو ایش بونده در و خبری معلومدر .

کوریلور که پادشاه حضرتلری بیله اسرارك کتم اولنمقندن طولانی شکایت ایدیور ، و داخل

مشورت اولان رجال واکاره علناً عدم اعتماد کوستریور . روسیه ایلیجیسیزک برایی کون طرفنده طلب ابتدکی جواب قریک تر کنه دائر اولان تکلیفک قبوله متداثر دی . [قترینا] دها [قینارجه] معاهده سبیله دولت علیه عثمانیه بی اضرار ایدمک یک چوق سررشتار الدہ ایتش ، کاه برینی ، کاه اوتہ کیفی وسیله ایدمک وارہ صرمدہ دولک ضعیفی نظر دقتہ آلہرق تہدیددن خالی قالماقده بولمیشدی . کرجستانی افسادہ ، افلاق و بغداد امورینہ مناخلہ بہ قیام ایتنی اوتہ دہری امل ایدندیکی قریک استیلاسی تعقیب ایدیور و مقصدینک جز حصول کلی ایچرنده قرہ دکزده کی قوۃ بحریہ سی تزییددن خالی قالیوردی .

امپراطور یک بوردہ کی اک بویوک مهارتی انکترہ بی بر طرفہ براقہرق فرانسه قرالیله اتفاق ایلمہ سی و آیینہ لی قواق تہقیقنامہ سی سرانی دارہ سنده تنظیم و قبول ایتدیرمک ایچون فرانسه ایلیجیسی ایتدیک کی قولالامسی اولمشدر . حتی بومقصدہ نائلتی وباخصوص ایستان جہتندقی مقصدینہ موقیقتی برر سیاییدہ نظرندہ اہمیتدن اسقاط ایتدی . روم ایلی طرفہ پای انداز مجاوز اولقی ایچوش ہنوز تحت امپراطوری بہ قعود ایلمہ نوجا . و نوہوس اولان آوستریا حکمداری ژوزفک ذہنی افساد و اونکہ دوات علیہ علمنہ اتحاد ایلمہ دی . او صرمدہ سرزدہ ظہور اولان وانکترہ ایلمہ فرانسه یک حربہ طوئوشملرینی انتاج ایدن آمریقا مسئلہ سی قترینامک اککنہ باغ سورمش ، مقصدینہ استحصالی ایچون ہر کونہ فرصتی کندیسنہ تأمین ایلمہ مشدر . ایشته تام بومصرمدہ قریم وقوبانی استیلا ایتدی . و بشقہ جہدہ دوات علیہ بی اخانہ بہ و قریک استیلاسنک تصدیقتی اجبارہ قدر وادی . آیینہ لی قواق ساحلہ راندہ روسیہ ایلیجیسی ایلمہ رئیس الکتاب احمد افندی آرمہ سندنہ وقوعہ اولان ایلمک ملاقاتہ سفیر قریم وطحان وقوبان روسیہ لو بندنہ قالمق ونہر قوبان حد فاصل اولہرق صوغو حتی قلمکندنہ واول حوالیدن روسیہ لو کفید ایدوب دوات علیہ حکمنہ اراق اوز . بولبول سندنہ ویرلانی تکلیف ایتش و رئیس افندی بویلہ بر تکلیفک ارکانہ سلطنت سندنہ ایلمہ بلا مشاورہ قبولی ممکن اولمیشی کی انکترہ و فرانسه دونتلی توسطہ خواہشکر اولدقلرندنہ دولت متبوعہ سنک بو تکلیفی تعدیل ایلمہ کی امیدینی اظہار ایتسیلہ سفیر بر لسان تہدیدکارانہ ایلمہ « کندیسنک مأمورینی قطعی ایدوکی و ادعا اولان سنک صورتی تقدیم ایدوب بر حرفی تغیر و تنقیح اولمق ممکن اولمہ جفتی افادہ ایتسی اوزرہ دولت علیہ سرخصلری « همان اوضاع فلکیہ ووقعات کونیہ فی قدرہ حوالہ ایلمہ طی بساط مکالمہ ایلمہ مشدر » .

بونک اوزریتہ بروسیا دولتی ایلیجیسیدہ توسطہ ایدیور ، اعطا یلدیکی بر تقریر بلہ روسیہ یک قریم و توابعی حقندہ کی تکلیفک قبلی ضروری ایسمہ سندنہ اعطاسی مادہ سی دوات ایچون مضر اولدیفنی و بوجہتہ قطعاً بناشلامہ سی لزومی تکلیف ایلیور . بونک اوزرینہ محرمک دزدنجی جہہ ایتسی کونی شیخ الاسلام قوناغندہ صدراعظم وقیودن پاشا و صدرین و نقیب الاشرف و سایر علمائی اعلام ویکچیری غامی و متخیزان رجال حاضر اولدقلری حالہ ہراییکی سفیرک تکلیفی موقع مذاکرہ بہ قونیلایور . صدراعظم خلیل حمید پاشا دولت علیہ یک وجودتی وانتظام واستفراوی مایہ سندنہ جملہ من « صرفہ و مستم و انواع فوائد و منافعہ نیل و وصول ایلمہ منسبط و مفتتم اولدیغمن مثلہ و ادنی بر حادثہ ایلمہ بنیان وثبات و انتظامی رخدار اولہحق اولاسہ ضرر و زیانی علی العموم اعلا و ادنا بہ عام وشامل اولہ جفتہ شہہ اولامقلہ برابر بو بادمہ ایفای حق نان و نمک وولی نعمتہ فریضہ صداقتی ادا ایلمہ یک اوزرہ حق کتم

ایتمه رک طوغروجه سنی سوبله مک هر کسه فرض عین و مدار سعادت دارین د اولدیفندن بختله مجاری کشاد ایندی . مفتی زاده احمد افندی مسئله اصحاب سیغه هاند اولدیفنی بیان و قاضی مسکر عربزاده عطاءاه افندی رأینک پروسیا سفیرینک تقریری مرکزنده اولدیفنی اتیان ایله دی . بونک اوزرینه سوز آلان صدر اعظم پانچا شملرک تکالیفی بر قاق مجلسده موقع مذاکره قوبدیرمسی ایشی اوزاده رقی وقت قاراق ایچون اولدیفنی و بو مقصد اساسینک بینلرنده خفی طونلیسی ایجاب ایدرکن وعقیب مجلسده عهد ویمان ایدلن کن بورازک میدان چیمسی سمینک هبا اولوب کیتسی اتاج ایلدیکنی سوبله مش و روسیه لونک تدارکاو اولسی و دیگر طرفدن ده متفق نمچه لونک ابرائیلدن بوسنه به دکن امتداد ایدن حدودک بر قاق بریدن تجاوزی محتمل بولمسی حمیه و اساساً شمدیکندن فضله تسارکات اجرا و مسکر اعزای غیر قابل بولمسیله مذاکره نک بو وادیده جریان ایله سنی افاده ایله مش دره سوز صرهمسی مفتی زاده افندی به انتقال ایدنجه حقیقت حال صدر اعظمک افاده سنی مرکزنده اولدیفنی تصدیق ویا لکن روسیه ایلیجینه شمدیلک قلمه آلدیفنی کی دولت علیه محاطه همدیده و صرامس دوستی و صفویه رعایتده ثابت قدم اولوب بواشاده جزئیات مقوله سندن اولان تدارکانی دخی روسیه دولتنک کلی تدارکنیدن و نیقی نه اولدیفنی بیلمدیکندن طولانی اولدیفنی مرکزنده بر جواب اعطاسی موافق حاله و مصالحت ارله جفنی تکلیف ایله دی . بینه مذاکره اوزادی و بریطه جک « لا ونم بر شی استنباط اولماق و احتیاط و احتیاج وقت ضمنتده مهم براغلق » جهتی ترجیح اوله کلدیکنی کورن رئیس - الکتاب اسبقی سایان فیضی افندی خاطرینه برجهت کلدیکنی بالیان سوزده باشلاش یازیلده جق جوابده قریم حالاً دولت علیه یدنده اولمیدیفندن بونک ایچون سندن اعطاسینه محل اولمیدیفندن بحث جواب ویرلیدن ایسه بو جهتی فرانسه و انکتره ایلیجیلرله جریان ایدن مذاکره اوزرینه دولت متبوعه لرینک توسطانه قرار ویرلش اولدیفنی جهته شمدی بردنبره بوقرارک تبدیلی دوامتین مذکورینک اذهرارینی موجب اوله جفندن دولت علیه جه دوله مذکورنک توسطانه تقرر ایدمجه شکاکت قبول اوله جفنه و دولت علیه همانیه مک بومقصد ایچون سفرایمک نیدمه بولمسیفنه دائر جواب اعطاسی حصول مقصوده ده ابر یاریم ایدمجه کنی بیان و بر تکلیفک اساساً قلمه آلان جوابنامه نک عکس اولماق اونی مفسر اولدیفندن کیسه نک کوجنسی لازم کله جکنی علاوه اتیان ایله مشدر .

بعده عسکرک النظام و عدم انتظامی موضوع بحث اولدی . بونی ده حرب طرقداری اولانلر ایلری به آندی . عسکرک مقداری صورلدی . ویریلن یومیه لر موضوع بحث ایدلدی . سر عسکرک اهلیت و عدم اهلیتی سوبلندی هر کس طرفنداراسی ایلری سوردی . و بوجهت نک چوق منافعه بی انتاج ایتسی . اصل براده امرارک محافظه سی قدر و بلکه اوندن زیاده مهم بر جهت نظرداتی جاب ایدنیور . اوده مجلسده حاضر بولان ذواتک اوتاده بریده مجلسجه انخذ اولان مقرراتی تنقید ایتسی و کندیسنک شوبله بوبله درمیان ایتدیکنی حقلی و دولت ایچون خیرلی مطالبانک قبول ایدمیدیکنی سوبلیوب طور سیدر . بو او قدر اهمیت کسب ایتش هله بو مذاکره بدایتنده اودرجه حاد بر شکل آلمشدرکه بونک ایچون بیله بر خط هارون اصداری ایجاب ایتدی .

ایضا خط هارون :

« هم وزیرم اشبر منظور هارم ارلان خلاصه بی مجلسه جمع اوله جق ارباب مشورته افاده ایله سن . خزینه

لحوالی و سائر لازم اولان هر نه ايسه جمله سنی ملاحظه لازمدر . سفر بولر توف ايدر غیری شریعتک اقتضای وجهله اتفاقیه و مشورتلری قرار یله عمل اولسون . اما شوشی بیلندی و سوبیلندی دیو کیمسه کیمسه بهانه بولور ايسه و مجلسد انصکره شویله ملاحظه کرک ایدی دیو اعتراض کونه شوز سویلر اولور ايسه سوبیلی واجب اولان وقتده سکوت ایدوب صکره سویله اتفاق آمز فعل و حرکت کیمدن صدور ایدر ايسه قرآن منزل حقیچون او مقوله کیمسه جزاسن بولور و اوکا کوره حازی و ویتیزی و ندار کاغزی اوجه فکر ایل و وولر ایکی قوی دشمندن هرحالز و هر طرفی کرکی کی ملاحظه و کیمسه حق کم ایتوب جمله ک اتفاق طرف هارمه عرض اوله جناب حق توفیق و بره آمین . « کورینور که اوقتی و کلاسی ، و زراسی منافع شخصیه سندن برشی دوشو و یورلر و هب بوزلری تأمین موقع قصد یله سوبایورلر . جودت تار یخندن شو مطالعاتی ده نقل ایدلم :

« بر وقوعات مکدره ک سبب اصلایی دولت علیه ک تدار کیز بولمسی اولوب به دخی اولوقت دولت علیه ک دوجار اولدینی نظام سزاق قضیه ضرر سیک نتیجه سیدر . و دکرجه و کلا و مأمورین ایچنده منافع شخصیه سندن بشقه برشی دوشو و غور دولته خواب و راحتنی ترک و فدا ایتک شویله طور سون داغ درون اولور دیو راردوتی کم ایتک زحمتی بیله اختیار ایتن شخصلر و ارایسده همه حال ایچلرنده دولت و ملتق سوز و بولده جان فدا ایدر ذاتلر دخی اولماق اولز ایچق هیئت اداره نظام سز اولدینی صورتده فنالر بوزه چیقوب اهل و رباب اولانلر میدان بوله من میدان بولسه دخی اصحاب اغراضک تراچندن ایستدیک کی آت اویناده من که حتی وقتیه طاوورانوبده چوکان فکر و زویته کوی کام و مصلحتی در دست ایدلمر بوندن باشقه مصلحتک حسن نظامی التزام اولوبده هر کسی مستحق اولدینی ایشده استخدام اولنور ايسه فائده کوریلور . پوخسه مجرد بعض اهل وارباب اولان ذواته مکافات صیرتیه قایلترینه پیام اولنور ايسه آنلرک اهلیتدن بر فائده کورلن زیرا نه اطلاقک باشو غ اولمندن منفعة ظفر او مولور ونه ده فریدونک زحله باشنه کچم سندن بر نتیجه حاصل اولور [۱]

بینه صده کالم :

روس تکلیفی دور دراز مذاکراتدن صکره قریم و نوابینک ترکی قبول اولمش و به خصوصه دائر زبرده ضرری محرز اوج ماده ک بر معاهده قبول ایدلمشدر . برنجی ماده بیک یوز سکسان سکر سنه سنده عقد اولنان مصالحه عهد نامه سیک و بیک یوز سکسان طاقوز سنه سنده تنظیم اولنان حدود نامه ک و بیک یوز طقسای اوج سنه سنده منفذ اولان نتیجه نامه ک ایکنجی و اوچجی و دردیجی ماده لری استثنای اولوب اشبو ماده لری دولتیندن بوجهله اعتبار اولمبوب عمل اولملری اقتضا ایتیه . لکن اوزی قلمه سی قدیمی اولکاسیه دولت علیه ک تحت تصرفنده باقی قاله عبارته سی بالاده مسطور سکسان سکر سنه سی عهد نامه سیک ذکر اولنان اوچجی ماده سنده مصرح اولفله عبارة مذ کوره کا کان معموله و مصرعی طوتیه .

ایکنجی ماده روسیه دولت امپراطوریه سی قاتار خانلری طرفندن صوغوجق قلمه سیک باخیه سی اوزرلرینه ادعا اولنان ملکیت حقوقی هیچ بروننده درمیان وادعا ایلوب قلمه مذ کوره کایاً دولت عباسیه ک ملکی اولدینی اعتراف ایدر . .

اوجنچی ماده قوبانده قوبان نهری حدود اعتبار اولمغله ذکر اولنان دولت ایپراطوریه نهر مذبورک برویاقه سنده یعنی نهر قوبان وقره دکر بیننده متمکن اولان طوائف قاتاردن دخی کفیده ایدر اشبو سندک کرک شوکتلو کرامتلو عدالتلو مرحمتلو ولی نعمتمن افندمن پادشاهمن حضرتلرینک طرف هایلرندن وکرک حشمتلو مکتلو بالمام روسیه لولرک پادشاه وایمپراطوریمچه سی جنابلری طرفندن کندی امضالریله ووجه معتاد اوزره محرر علماً تصدیقنامه لر ایله تأیید و تصدیق و ذکر اولنان تصدیقنامه لر اشبو سندک هقدی کونندن درت آی طرفنده و ممکن اولور ایسه دخی مقدم قسططیه ده مبادله اولمق اوزره قرار ویریلوب جانین صرخصلری مفاهیم و مضامینی موافق و مطابق ایکی نسخه سی ترتیب و ترقیم ایدوب کندی امضالرمز و مهرلرمز ایله ختم و عهیدر ایلوب بینمده مبادله ایلشدر . آیینلی قواق تنقیحنامه سی تمقیب ایدن اشبو معاهده یی طرف دولت علیه دن آپودان دریا وانا طولی قاضیه سکرلکی پاه سیله سابقاً استانبول قاضیه یی ورئیس الکتاب افندیلر وایمپراطوریمچه نامه ده استانبول سفیری یافوده برلجافوف طرفلرندن امضا قلمشدر (۱۱۹۸)

محمد زکی

استانبولده بر مجله نك صباح لوحه لری

تا اوزاقلرده . سورلره یاقین استانبولک متروک ، سفالتما ، ظلمت فزا ، حیاتسز ، دار برسوقاغی
ایکری وچامورلو طاشلر آراسنده یاغموردن بریکمش کیرلی متفسخ مولردن ؛ صوگ بهار کونشک
تولکون حرارتیه نجر ایدن متعفن بر رابحه یو کسه لره ک جوارنده کی مائل انهدام - کهنه اولرک رنگسز
و صریض جمهلرنده علیل کوزلر کی قرا طاق چوقورلردن عبارت نجره لری بولاتیق برغو طبقه سی
ستر ایدیور ، . صباح ایرکن . . . کونش آفاق ، هنوز بر ستره صفت چکمش ، دونوق متورم مبیکی
برچهره ایله یو کسه لیور . . . سیاه و غمکین اولر . بوتون سکنه سفالت ، حاوا قساوتیه برابر
دهرین ، مزعج برنوم توکل اچنده خوابیده . . . اطراف وجوار مقبری بر سگونه مسفرق . . .
برآز ایلرده یاز کونشک نشئه دار حرارتیه ایکی آلیق بر حیات ترانهدار یاشادقین صوکر ایاورولرله
برابر هجرت ایدن قوشلرک تنها بر اقدقلری مبهوت و بریشان بر دیوارک انقض یز سرده سی . . . بومعنا سز
طاش بیغنی آراسنده یتیشن وحشی بر ایکی اوت پارچه سی . حیات بشرک مشکین ، ذلیل و نهایتسز
احتیاجلرینه صانکه برخنده خضارتله بسم ایدیور . . . مسجدک گوشه سنده کی مدرسه نك دار
نجره لرنده تتره یین باغ قندیللرینک صولوق ضیالری سونه زک برقچ صولفون چهره لی . بیاض صاریقلی
کجیلر هر صباحک مکرر ویکنسق اعتیادیه شادروانده طویلانیکن بیاض و قیویرجق باغلی صاچلری
اوزون ، مبذول صاقلنه قاریشان ، ینه اوزون بیاض قاشلری آراسنده حیاتک هیچ بر حرصی اچون
بارلاماش دونوق ماوی کوزلری سچیلن تکه نك دوریشی جانسز سیکرلری ، جامد روحیه شادروانده کی